

законів. Саме цим Ліницький мотивує пріоритет економічних (матеріальних) відносин для суспільного життя над приватними інтересами кожної людини) та юридична (яка спирається на принцип справедливості; суспільство є цільністю, в якому окремі частини об'єднуються й приводяться до спільної дії єдиною владою, законодавством та закладами, через які і здійснюється державне управління).

5. Оскільки кожна людина має від природи егоїстичні нахили (тому переймається матеріальними питаннями) та в той же час не позбавлена совісті, яка є голосом Божим у душі, то тільки релігійна віра може поєднати ці протилежні нахили людини та стати основою для суспільного життя. Вона виховує та підтримує у нас любов до істини, очищує від пороків і пристрастей, розвиває естетичне почуття, а найголовніше об'єднує теоретичну, практичну й художню діяльність, в єдину ціль (моральний розвиток особистості), для служіння вищим інтересам суспільства. Релігійна віра розвиває патріотизм особистості до власної нації.
6. Окрім принципу справедливості для розвитку держави, в її основі має бути принцип національності, оскільки він враховує якісні й кількісні виміри суспільного життя й обумовлений розвитком історії. Ліницький закликає нації, які втратили свою політичну самостійність, не боротися за неї, а довіритись історії.
7. Оскільки людина у своїй природі має дві натури, то й суспільством має керувати дві установи, а саме держава та церква. Церква займається моральним та духовним розвитком людини (виховання в дусі віри), а головною метою держави має бути забезпечення зовнішньої та

внутрішньої безпеки суспільства, а також збереження єдності віри, яка створена церквою.

8. Розвиток суспільства та особистості можливий лише в акті спілкування між членами однієї спільноти (що володіють релігійним почуттям), яке здійснюється завдяки зовнішньому та внутрішньому захисту держави та в лоні Церкви (що виховує совість та розповсюджує віру).

Висновок

Можливо, якщо ми прислухаємось (будемо спиратись) до соціальної теорії Ліницького, то побудуємо державу, про яку мріє більшість та за яку ми весь час боремось.

References

- [1] *Ліницький П.И.* О свободе воли //Труды Киевской духовной академии. – К., 1905. - № 1. – С. 26 – 48; № 2. – С. 246 – 270.
- [2] *Ліницький П.И.* О трудолюбии // Труды Киевской духовной академии. – К., 1905. - № 6. – С. 175 – 190; С. 234 – 252; С. 413 – 430; С. 495 – 514.
- [3] *Ліницький П.И.* Критическое обозрение обычных взглядов и суждений о различных видах общественной деятельности и началах общественного благоустройства // Вера и разум. – Харьков, 1884. – 147 с.
- [4] *Ліницький П.И.* Начала общественной жизни // Труды Киевской духовной академии. – К., 1906. - № 5. – С. 1 – 24.
- [5] *Ліницький П.И.* Значение философии для богословия (Пособие к апологетическому богословию) // Труды Киевской духовной академии. – К., 1903. - № 9. – С. 101 – 117; 1904. - № 1. – С. 142 – 154; 1905. - № 10. – С. 208 – 275.

Проблема природи права в англо-американському правовому

Микола Сіома

Національний університет “Києво – Могилянська Академія” E – mail: sioma.kola@gmail.com

1. Правовідносини в Англії здійснюються з дати незапам'яних часів, яка була законодавчо закріплена у 1275 році першим Вестмінстерським Статутом (розділ 39). Такою датою стала коронація Річарда I у 1189 році.
2. Правова система Англії, яка була заснована священиками за згодою короля Англії та світських юристів, органічно походить з природного права, яке, в свою чергу, має божественне походження. Це певним чином пояснює, на перший погляд, несистемність англійської правової системи.
3. Філософські погляди Томи Аквінського та Вільяма Оккама стосовно природи права

безпосередньо витікають з їхніх метафізичних міркувань пов'язаних з суперечкою про універсалії. На відміну від Томи, Оккам є прихильником номіналізму і не визнає думку Томи, про те що влада Папи розповсюджується “згори” на членів церкви. Згідно з Оккамом, владу Папа отримує за згодою кожного окремого члена Церкви.

4. Гоббс не був прихильником теорії природного права, а скоріше перебував у традиції, в якій визнання природного права, яке походило від визнання божественного закону, про що писав Оккам, було принциповим. Поняття “закон природи”, “природне право” та “суспільний

- договір” для Гоббса мають важливе політичне значення. Ці поняття мають чітку кореляцію з божественним правом, яке, на думку самого Гоббса, мало великий авторитет у віруючого населення. Саме тому за їх допомогою Гоббсу легше обґрунтувати доцільність абсолютної монархії та командної теорії права.
5. Попри поняття, які Бентам відкидав як хибні, філософія Локка завжди залишалася в контексті типово англійського філософування, яке походить ще від номіналізму Вільяма Оккама і ґрунтується на визнанні реальних одиничних сутностей. Однією з таких є розумний індивід, щастя якого є головним принципом, який визначає усі його дії. Індивідуалізм Локка є “атомістичним індивідуалізмом”, тобто Локк вбачав громадян правової держави не як колектив, а як окремих індивідів, які керуються своїми власними інтересами, прагнучи досягнення щастя.
 6. Торкаючись доктрини утилітаризму, можна сказати, що щастя окремого індивіду є таким, що не може порушувати щастя суспільства. Саме це мав на увазі Локк, пишучи про суспільне щастя, досягнення якого не може обмежувати природні права інших індивідів.
 7. Позиція Юма стосовно права є зрозумілою в контексті його філософії емпіризму: Юм виходив з того, що вживання терміну “природне” ґрунтується на припущенні існування кінцевої причини, сутність якої є споглядання. А споглядання, за Юмом, принципово не може бути достовірним. Відтак, коли Юм висловлюється про суспільну мораль, він не використовує термін “право”, який у певних ситуаціях може накладати імператив до виконання, що в свою чергу може бути небезпечно.
 8. Вільям Блекстоун зробив спробу зобразити неструктуровану систему звичаєвого права Англії у вигляді структурованого Римського права і природно наштотхнувся на норми, які ніхто ніколи не прописував як закони, але які завжди визнавалися суспільством. Блекстоун трактує такі поняття і норми неоднозначно, чим викликає критику свого учня Джеремі Бентама.
 9. Важливість “Коментарів” Блекстоуна полягає передусім у тому, що форма, в якій вони написані, зпровокувала появу англо-американського правового позитивізму.
 10. Реакція Джеремі Бентама на такі поняття як “природне право”, “право справедливості”, “суспільний договір” є дуже різкою і негативною, він неодноразово називає їх дурницями. Справжні права, за Бентамом, є законні права. В цьому сенсі термін право не відрізняється від терміну закон, інакше, як зазначає Бентам, термін право сам по собі є фікцією, оскільки поза законом немає ніякого права.
 11. Бентам розрізняє мовні та юридичні фікції. Згідно з Бентамом, висловлювання про фізичний світ були б неможливими без фікцій і взагалі мова має містити фікції для того, щоб залишатися мовою. Оскільки будь-яке родове поняття не має відповідника у фізичному світі, воно, згідно з Бентамом, є фіктивним утворенням.
 12. У юриспруденції поняття юридичної фікції не широко розповсюджено і воно виконує надзвичайно важливу роль у здійсненні правовідносин. “Юридична фікція” є способом розробки права, за якого юридична ситуація створюється при незнанні або очевидному протиріччі з конкретною природною дійсністю для досягнення ряду юридичних наслідків або бажаних судових рішень. Наприклад, фікцією є дата незапам’ятних часів (1189 р.) в Англії
 13. Бентам з позиції утилітаризму зазначає, що реалізація індивідом прагнення до особистого щастя в суспільстві передбачає повагу до прав іншого. Проте, ця повага, за Бентамом, ґрунтується лише на принципі корисності, згідно з яким індивід отримує задоволення від того, що не порушує прав інших, але ні в якому разі не на “природному праві”, якого не існує.
 14. Згідно з Бентамом, якщо сутність, до якої додають невідповідну якість є юридичним терміном – то з’являється поняття, яке претендує на місце у юриспруденції, що несе собою небезпеку для суспільства. Такими поняттями є поняття похідні від понять та “право”, “закон”. Саме вони мають імперативний характер і тому, перетворившись на фікцію, можуть бути небезпечними. Відтак Бентам рішучо заперечує таку, на його думку, нісенітницю як природне право. За Бентамом, ніякого права, поза законом не існує.